

Tôi chơi đồ cổ

HÀN TẤN QUANG

Qua thời gian chơi đồ cổ, tôi nghiệm ra một điều nếu coi nó như loại tiền gửi tiết kiệm thì rất thanh thản, còn ngược lại thì luôn nghĩ đến việc thành bại qua từng món đồ sẽ khó thấy được hết cái “thú” trong nghề chơi này.

Hồi trẻ, đọc văn chương Tự lực văn đoàn, tôi thấy có số đoạn họ phê phán những người suốt ngày lau chùi những lọ cổ, ngắm những món đồ cổ một cách say sưa không hề biết bên ngoài xã hội xảy ra chuyện gì. Họ đắm chìm trong thú chơi cổ vật quên hết mọi chuyện trên đời... Qua những trang văn ấy và thực tế cuộc sống của những người chung quanh, tôi cũng không thích loại người này. Tuổi trẻ phải có nhiệt tình, nhiệt huyết xông pha với đời, chứ đâu lại ru rú trong nhà với đồ sứ, đồ đồng có từ thời nào thời nao? Ở quê tôi cũng có những người suốt ngày cứ lau chùi mấy cây cột, mấy vị kèo rồi nhìn ngắm say sưa ra chiều tâm đắc lắm. Đúng là những người không bận tâm với cái ăn cái mặc, vô công rồi nghề... Và chính thấy sự “bất công” ấy mà tôi muốn góp phần lập lại sự công bằng trong xã hội. Và đoạn đời tuổi trẻ của tôi đi theo chiều hướng ấy. Dù phải ngồi trong lao tù “địa ngục trần gian”, nhưng tôi vẫn thấy... “*Mặt trời chân lý chói qua tim*”. Ngày miền Nam hoàn toàn giải phóng, tôi thấy mình đã có suy nghĩ đúng, và thấy... “*Đời tôi là một vườn hoa lá/ Rất đậm hương và rộn tiếng chim*” (thơ Tố Hữu).

Sự hưng phấn dần dần lắng xuống theo thời gian và tuổi tác. Rồi có một dạo, trên nhiều đường phố ở Sài Gòn, kể cả ngoại thành, người ta bày bán nhiều hoành phi, câu đối, nhiều bàn thờ, tủ thờ có cẩn xà cừ khá đẹp; một số bao lam chạm lộng rất tinh vi... Nhu cầu của tôi ngày đó là mua những gì liên quan đến việc thờ cúng ông bà cho đàn ông. Con cháu ngày nay có được cuộc sống ổn định thì không thể không nhớ ơn tổ tiên, ông bà, cha mẹ... Với tôi, khi nói đến thượng đế, đến những vị quyền năng phép cả được nhân loại tôn thờ, người ta vẫn có quyền tin hoặc không tin, chứ ông bà, cha mẹ, ta không thể nói tin hay không tin. Và nơi thờ cúng ông bà trong gia đình tôi, từng bước được bài trí theo lòng mong muốn của mình. Mỗi lần đi làm về, nhìn vào bàn thờ gia tiên, tôi thấy những hình trang trí bằng xà cừ ánh lên những sắc màu không lúc nào giống lúc nào, và lòng thấy vui vui. Từng

bước, tôi giống như mấy người được miêu tả trong những trang văn được đọc ngày xưa, nghĩa là tôi siêng lau chùi, chăm sóc những đồ vật ấy và thích sưu tầm đồ cổ.

Ông cha ta có câu nói rất hay: “Nói trước bước không khỏi”. Và tôi đã bước không khỏi thú chơi này. Bước đầu đi vào thú chơi ngoạn cổ, tôi nâng cấp kiến thức mình từ những cuốn sách của cụ Vương Hồng Sển, như: *Thú chơi sách*, *Phong lưu cũ mới*, *Thú chơi cổ ngoạn*, *Khảo về đồ sứ cổ Trung Hoa*, *Những đồ sứ do đi sứ mang về...* và từ bạn bè.

Đọc riết, nghe riết tôi thấy mình như bị lạc vào mê hồn trận, đúng như Lão Tử từng viết trong *Đạo Đức kinh*: “Kỳ xuất di viễn, kỳ tri di thiếu” (Càng đi xa, càng biết được ít).

Tiếp xúc nhiều người, tôi thấy ai cũng tỏ ra mình là “bậc thầy” trong nghề chơi này, nghĩa là dưới cặp mắt nhà nghề của họ, đồ giả cổ sẽ hiện nguyên hình. Họ nói có lớp có lang, có bài có bản, và có thể... viết thành sách như cụ Vương. Nhiều người còn “tinh thông” cho biết đồ giả cổ nào được làm từ Hong Kong, Trung Quốc chuyển về từ thập niên 60 của thế kỷ trước; đồ giả cổ nào được vùi xuống đất, ngày ngày dùng nước tiểu tưới lên; đồ giả cổ nào được người ta cố tình đập vỡ, rồi ném vào bụi tre cho mưa nắng, lũ lụt phủ màu thời gian, v.v.

Với tôi, đọc và nghe về thú chơi đồ cổ là để thêm kiến thức chứ không phải để làm theo một cách máy móc, rập khuôn. Người xưa đã từng viết: “*Tận tín thư bất như vô thư*” (Tin hết vào sách vở, thà đừng có sách vở còn hơn)! Nhưng có một câu chuyện kể làm tôi chú ý và góp phần định hướng cho thú chơi của mình. Đó là chuyện hồi thập niên 60, họa sĩ Tú Duyên bán được bức tranh đề tài lịch sử Việt Nam: *Trần Bình Trọng* cùng câu nói nổi tiếng “Thà làm quỷ nước Nam còn hơn làm vương đất Bắc”, và bức tranh *Khuyến học* theo kỹ thuật “thủ ấn họa” cho nhà tỷ phú Mỹ John D. Rockefeller. Để mua 2 bức tranh ấy, tỷ phú Rockefeller mua trọn những bản phác thảo, bản khắc và yêu cầu trong một thời gian nhất định, tác giả không được vẽ đề tài này.

Hai bức tranh của họa sĩ Tú Duyên tuy mới vẽ, nhưng “độc bản” trở thành của hiếm. Đồ sành sứ được trục vớt dưới biển ở Hội An, Quảng Ngãi, Kiên Giang... những năm trước có niên đại ít nhất trên 700 năm, nhưng không phải là của hiếm, vì nhiều quá.

Tôi mang tiếng là “người chơi đồ cổ”, nhưng có “cách chơi” riêng theo cách của ông bà ta thường dạy: “Liệu cơm gắp mắm”. Chẳng hạn, trong thú chơi tem, tôi không đủ lực để theo đuổi và đánh cược với những con tem “độc”. Tôi sưu tầm những con tem “*Dị dạng và chất liệu*”, tức là bộ sưu tập những con tem có hình dáng khác thường, như con tem hình tròn, hình tam giác, hình lục giác,... và những con tem mạ vàng, mạ bạc, mạ đồng; tem in trên vải, trên gỗ... Tranh thì sưu tầm những bức tranh “độc bản”, thậm chí “đặt hàng”, như bộ tranh sơn dầu của họa sĩ Chóe về các nhà văn hóa Việt Nam. Hoặc thú chơi ngoạn thạch, tôi cũng chọn một cách chơi riêng chẳng sợ gặp phải đồ dỏm, chẳng sợ trùng lặp với ai. Đó là bộ sưu tập *Thạch Thiên*, v.v.

Thú chơi tạo hình rễ cây, tôi cũng thích và cũng có sưu tầm không ít. Trong tứ chủng loại hình (hi, kỳ, cổ, quái), tôi rất quan tâm, bởi đạt được những loại này bình thường trong tự nhiên thập phần khó kiếm. Đa phần những rễ cây bình thường sinh trưởng tại bình nguyên hoặc các vùng rừng, nước với dinh dưỡng sung túc, sinh trưởng mau, chất lượng gỗ tốt..., khó có thể hình thành hình thái kỳ lạ. Chỉ có những cây sinh trưởng trong điều kiện và hoàn cảnh khắc nghiệt như trên vách đá, khe đá hoặc bị sét đánh qua, bị lửa đốt, bị đá đè, bị đao chém... thiếu điều kiện sống khiến cho cây không phát triển được mà vẫn ngoan cường sinh tồn, phát sinh biến dị, tạo hình cũng kiệt xuất mới là thứ quý hiếm để người tìm đến. Hoặc những khúc cây bị chôn vùi trong lòng đất không biết bao nhiêu năm chỉ còn lại phần lõi có hình thù quái lạ. Nhưng người muốn chơi những loại cây quý hiếm này cũng phải biết về phương pháp tạo hình, phải làm sao đảm bảo được cái gọi là tự nhiên chi hình để làm sao cho sản phẩm này tràn đầy vẻ đẹp tự nhiên mà vẫn hiện lên được vẻ sáng tạo, nếu không thì chẳng khác nào “*Của ngon đem tới người phàm/ Bất tri kỳ vị uống công làm bấy lâu*” như ông cha mình từng nói. Bộ sưu tập này của tôi tuy chưa được như ý cho lắm, song cũng không đến nỗi nào. Ngày ngày nhìn cũng thích.

Đã chọn cách chơi riêng của mình, thì chuyện có mười phần năm chắc thắng lợi mới làm, không có ý nghĩa. Không có chút phần thắng mà làm thì chỉ rước lấy nhục nhã, thậm chí đánh cược với sinh mạng/ tài sản thì không nên làm, cương quyết không làm. Nhưng nếu thấy có một phần thắng, thì phải nỗ lực, phải đem hết toàn bộ lực lượng giữ chặt phần thắng đó, không buông bỏ. Ở đời, không nên cầu toàn quá, có khuyết điểm một chút đôi khi cũng là loại vẻ đẹp đặc biệt.

Đôi khi, cánh cửa cơ hội sẽ không mở ra quá lâu. Nếu có ý tưởng nào đó hoặc nhìn thấy cơ hội đang tới, hãy nhanh tay chớp lấy. Ta không thể hành động một cách dè

chừng rồi lại lo lo sợ sợ sẽ mắc bẫy hay phạm sai lầm. Những người chỉ biết chờ đợi, hành động chậm chạp do quá thận trọng đôi khi sẽ bỏ lỡ cơ hội quý giá.

Theo tôi, trong nghề chơi, nhất là chơi đồ cổ, không ai có thể vỗ ngực xưng mình là người giỏi nhất, chỉ cần liếc qua là biết được đồ thật, đồ giả. Nói vậy, chắc có người không bằng lòng, thậm chí cho rằng tôi “biết thì thừa thốt, không biết hãy dựa cột mà nghe”. Vâng, tôi luôn “dựa cột mà nghe”, không dám làm thầy trong ba chuyện này, chỉ nói những gì mình biết:

Báo chí từng đưa tin hãng đấu giá danh tiếng thế giới Sotheby's rao bán đấu giá 5 bức tranh của danh họa Bùi Xuân Phái, nhưng có đến 4 bức tranh giả mang tên Bùi Xuân Phái, gồm hai bức vẽ về đề tài Chèo, hai bức vẽ phố cổ. Tác phẩm thật duy nhất được “độn” vào “phi vụ” này mang tên *Red cat* (Mèo đỏ) - một bức tranh nhỏ được danh họa vẽ trên burlap chúc mừng năm mới tặng bạn bè. 4 bức giả đều được rao bán với mức giá từ khoảng 120.000 - 200.000 HKD (khoảng trên 250-420 triệu đồng). Bức *Red cat* được rao bán giá 40.000- 50.000 HKD. Họa sĩ Bùi Thanh Phương, con trai của danh họa Bùi Xuân Phái ngao ngán, cho rằng 4 bức tranh giả ấy, về đề tài sáng tác đúng là có mang “hơi” Bùi Xuân Phái, nhưng lại là những bức vẽ mô phỏng một cách vụng về và rất xấu.

VTC News cũng đưa ra 3 trường hợp các nhà đấu giá chuyên nghiệp nổi tiếng thế giới bị nhảm đồ giả:

1. *Mua nhầm tranh giả*

Hồi tháng 11.2005, tỷ phú Nga Viktor Vekselberg đã mua bức tranh “Odalisque” với giá 2,9 triệu USD. Song, một nhóm chuyên gia sau đó đã phát hiện bức tranh trên là giả. Ngay lập tức, thông tin trên đã được gửi cho nhà đấu giá Christie – nơi diễn ra cuộc đấu giá.

Nhưng, một thời gian lâu sau khi báo cho nhà đấu giá, tỷ phú Nga không nhận được trả lời nên ông quyết định đệ đơn kiện lên tòa án Anh Quốc. Mục đích của việc đệ đơn kiện là đòi lại số tiền ông đã chi để mua bức tranh và tiền bồi thường.

Tỷ phú Vekeslberg là chủ tập đoàn khai khoáng Reonova Group. Trước đó, ông đã từng mua 9 quả trứng trong bộ sưu tập Farbeger của Forbers với giá lên đến 110 triệu USD.

2. *Ghế ngọc bích dỏm*

Một đại gia ở tỉnh Hà Bắc (Trung Quốc) té ngựa khi được một người chuyên bán đồ ngọc thông báo, chiếc ghế bằng ngọc bích 2.000 tuổi mà ông ta bỏ hàng triệu USD để mua là đồ giả.

Được biết, vị đại gia đã phải chi đến 34,9 triệu USD để mua chiếc ghế bằng ngọc bích trên. Theo quảng cáo, chiếc ghế có từ thời Hán, nhưng ông Mao Xiaohu - Giám đốc Viện Nghiên cứu thẩm định gốm sứ Bắc Kinh, cho rằng ghế trên là giả bởi 2.000 năm trước tức thời nhà Hán không ngồi ghế.

Trước khi thông tin chiếc ghế là giả được thông báo thì nó đã được bán lại cho Công ty Đấu giá quốc tế Zhongjia ở Bắc Kinh. Thậm chí, công ty này mời chuyên gia ở Bảo tàng Cố cung thẩm định và dán mác niên đại cho chiếc ghế. Mức giá ngay lập tức lên đến 180 triệu nhân dân tệ.

Được biết, người làm giả chiếc ghế đã phải chi khoảng 159.000 USD và 1 năm để lắp ghép các vật liệu từ thời Minh và “phong” chiếc ghế có từ thời nhà Hán.

3. Rượu mới “đội lốt” cổ

Cách đây mấy năm, tỷ phú William Koch – Chủ tập đoàn Oxbox Corp đã tố cáo Hardy Rodenstock, vì bán cho ông những chai rượu giả. Theo tỷ phú này, những chai rượu Château-lafite có từ những năm 1784 và 1787, được quảng cáo tìm thấy trong hầm rượu cổ ở Pháp và thuộc sở hữu của Tổng thống thứ 3 của Mỹ Thomas Jefferson.

Nhưng, mọi thứ được vỡ lẽ khi ông mua được 5 chai với giá 500.000 USD thì phát hiện chữ TH.J trên nhãn được in bằng máy in điện tử điều đó cho thấy nó không thể có từ thế kỷ 18. Được biết, trước đó ông Koch đã hay tin nhà đấu giá Christie kiểm tra thời gian của chai rượu này nên ông đã rút hầu bao để mua chúng. Sau đó, ông Koch đã đệ đơn lên tòa án New York.

#

Trong bạn bè có người nói “cách chơi” của tôi tưởng dễ mà không dễ. Tôi thì nghĩ khác. Trước khi bước ra khỏi nhà, ta phải biết ta đi đâu, chứ không chỉ đi và đi, đi tới đâu hay tới đó. Chuyện thế gian này, không có gì là không thể, quan trọng là ta có nguyện ý và có quyết tâm hay không. Trong cuộc sống, lắm lúc chúng ta phải xác định chân muỗi tuy nhỏ cũng là thịt. Điều quan trọng, là phải tự tin ở mình. Với tôi, một người nếu mất đi cả niềm tin vào bản thân thì còn có thể nói đến thắng lợi được sao?

Tôi cũng có cái thú sưu tầm đồ sứ, đồ đồng, đồ gỗ xưa nhưng chưa hề nghĩ làm giàu nhờ những thứ đồ cổ ấy. Sách xưa viết: “*Nhân sinh quý thích chí, tu phú quý hà vi*”, nghĩa là “Người ở đời cốt thỏa chí mình, nào cần giàu sang làm gì”. Tôi chơi đồ cổ có chút giống người xưa mà cũng có chút không giống người xưa. Tôi chơi đồ cổ giống người xưa ở chỗ “cốt thỏa chí mình”, nhưng khác người xưa là nếu gặp may những món đồ cổ ấy đem lại giàu sang cũng tốt, thậm chí rất tốt chứ không phải “nào cần giàu sang làm gì”. Tôi không đủ can đảm dốc cả tài sản vào thú chơi đồ cổ mà giống như gửi tiền tiết kiệm. Nhưng tiền tiết kiệm gửi ngân hàng không phải lúc nào cũng có lãi. Ngày 11.9.2014, Báo *Tuổi trẻ* có thông tin một người dân ở quận Bình Thạnh TPHCM, gửi tiết kiệm 120 đồng vào năm 1983, đến năm 2014, Ngân hàng Công thương chi nhánh 7, trả lời: “Năm 1985, Nhà nước có thực hiện đổi tiền theo tỉ giá 10 đồng tiền cũ bằng 1 đồng tiền mới, nên khoản tiền 270 đồng của bà còn 27 đồng, không phát sinh lãi gì. Vì số tiền này thấp hơn tiền duy trì tài khoản theo quy định nên khoản tiền trong sổ bị trừ còn 0 đồng”.

Do đó, khi chơi đồ cổ, cũng như làm việc ở đời, có những việc nếu như không thể thay đổi thì không nên miễn cưỡng, nếu không sẽ giống như bị rơi vào đầm lầy vậy, càng vùng vẫy càng chìm sâu.

Hiểu như vậy và chấp nhận như vậy thì khi chơi đồ cổ mới thấy... “*Một chữ nhân giá lại đáng muôn chung*” (thơ Nguyễn Công Trứ). Qua thời gian chơi đồ cổ, tôi nghiệm ra một điều nếu coi nó như loại tiền gửi tiết kiệm thì rất thanh thản, còn ngược lại thì luôn nghĩ đến việc thành bại qua từng món đồ sẽ khó thấy được hết cái “thú” trong nghề chơi này. Song nghĩ cho cùng, thành thì sao, bại thì lại làm sao? Bất luận thành hay bại, chuyện gì nên làm thì phải làm. Ý vị của đời người là chỗ đó./